

Viorica GORAȘ-POSTICĂ

dr. hab., prof. univ., Universitatea de Stat
din Moldova

Dimensiuni interculturale în context educațional polonez

Rezumat: *Articolul este un studiu eseistic asupra rezultatelor observării, studiilor de caz și cercetării literaturii de specialitate, în cadrul celei de a XII-a ediție a școlii de vară de la Universitatea "Elena Grzegorzewska" din Varșovia, inițiată și coordonată de Catedra UNESCO "Janusz Korczak", în baza unui proiect UNESCO. Tematica cercetărilor prezentate și discutate, precum și a activităților de instruire este legată de asigurarea egalității de gen și a egalității copiilor prin discursul liberal și conservativ, cu implicații sociale și lingvistice. Referințele specifice la bunele practici școlare din contextul*

actual polonez, dar și la problemele cu care se confruntă cercetarea pedagogică, provoacă cititorul să descopere unele aspecte problematice și să își extindă orizontul și perspectivele de abordare a subiectelor analizate de autoare.

Cuvinte-cheie: *interculturalitate, educație, cercetare calitativă, context polonez, copii, profesori, discurs, drepturi egale.*

Abstract: *The article represents an essay study on the results of observation, case studies and literature review held at the 12th Summer School at the Elena Grzegorzewska University in Warsaw, initiated and coordinated by the UNESCO Janusz Korczak Chair based on a UNESCO project. The research presented and discussed at the summer school, as well as the training activities were related to ensuring gender equality and children's equality through liberal and conservative discourse, with social and linguistic implications. The specific references to good school practices in the current Polish context, but also to the problems facing current pedagogical research challenge the readers of the article to discover some problematic aspects and to expand their horizon and the perspectives of approach to the themes analyzed by the authors.*

Keywords: *interculturality, education, qualitative research, Polish context, children, teachers, speech, equal rights.*

INTRODUCERE

Pe parcursul lunii septembrie curent, la Universitatea *Elena Grzegorzewska* din Varșovia, s-a desfășurat a XII-a ediție a școlii de vară, inițiată și coordonată de Catedra UNESCO *Janusz Korczak*, în colaborare cu Catedra de Pedagogie Socială a Institutului de Cercetări Educaționale, reprezentată de dr. Anna Odrowaz-Coates [4]. Astfel, profesori universitari și membri ai unor ONG-uri din sfera pedagogiei, psihologiei, sociologiei și jurisprudenței, preocupați de respectarea drepturilor copiilor și de echitatea de gen, din: Albania, Argentina, Australia, Iran, Marea Britanie, Moldova, Nigeria, Pakistan, Polonia, Rusia, SUA, Turcia și Ucraina, au studiat, în mod aprofundat, istoria, cultura și civilizația poloneză, pe de o parte, dar și au realizat investigații complexe individuale și de grup pe diverse tematici de interes social major, pe de altă parte. Universitatea este un hub/spațiu comun de lucru al influenței pedagogice a lui Janusz Korczak și al Mariei Grzegorzewska (savanti și practicieni de renume pentru problemele internaționale ale drepturilor omului și ale copiilor). Din 2006, peste 120 de doctoranzi, cercetători post-doctoranzi și academicieni din 30 de țări din întreaga lume au participat în proiecte similare. Cercetarea educațională calitativă prin analiza critică a discursului liberal și conservativ, din punctul de vedere al respectării drepturilor copilului și al femeilor, a fost genericul programului de instruire și de schimb de experiență academică în care ne-am încadrat. Prezența experților internaționali de la instituții de prestigiu ne-a

deschis perspective interesante în evoluția cercetării educaționale privind metodele calitative, prin interferențe cu alte domenii sociale.

METODOLOGIE

Metodele aplicate în cercetarea calitativă în cauză s-au axat pe studiul literaturii de referință, pe observare și pe studiul de caz, însoțite de analiza critică a discursurilor publice și științifice ale actorilor educaționali. Contextul polonez investigat din perspectiva unui actor din afara țării și referințele evidențiate reprezintă câteva generalizări secvențiale, de manieră subiectivă, a impactului imediat al vizitei de studiu.

CERCETARE CALITATIVĂ

Referințe pe marginea moștenirii spirituale lăsată de Janusz Korczak. Patronul spiritual al activităților acestei ediții a școlii de vară a fost celebrul Janusz Korczak, numele real – Henryk Goldszmit (1878/79?-1942), ”bătrânul doctor” polonez de origine evreiască, care a predat în această universitate și a marcat în mod substanțial evoluția pedagogiei poloneze, dar și a celei mondiale, în egală măsură. Fiind medic pediatru de profesie, dar și educator, scriitor, activist social, el a lăsat o moștenire spirituală inedită, apreciată de practicieni și de mari pedagogi ai lumii, inclusiv de către contemporanii săi J. Piaget, N.K. Krupskaja etc. Reținem concluzia lui Piaget, după ce a vizitat orfelinatul condus de Korczak: ”Acest om minunat a avut curajul de a-și pune toată încrederea în copiii și adolescenții de care avea grijă, ajungând până în punctul în care le-a încredințat problema educației, însărcinându-i cu cele mai grele probleme, care cer mari responsabilități” (citată după Wikipedia). Korczak a fost un pedagog inovator și autorul unor publicații despre teoria și practica educațională. A publicat 24 de cărți, amintim doar câteva: *Cum să iubești un copil* (1920), *Regele Macius I* (1923), *Când voi fi iarăși mic* (1925), *Regulile vieții* (1930), peste 1400 de articole în peste 100 de ediții din vremea lui. Este recunoscut ca un precursor al drepturilor copiilor și un apărător al egalității între copii, mai ales prin cartea sa, publicată în 1928, *Respectarea dreptului copilului*, ulterior tradusă și editată în mai multe limbi. În calitate de director al unui orfelinat, a inițiat, printre altele, un tribunal al copiilor, în care ei înșiși aveau libertatea să își rezolve propriile probleme; li se permitea, de asemenea, să depună plângeri la adresa profesorilor etc. Elementele-cheie ale filozofiei educaționale a lui Korczak erau următoarele: respingerea violenței – fizică, verbală, venită din partea cuiva mai în vârstă sau cu o poziție mai înaltă; ideea de interacțiune educațională între adulți și copii, care a dus la lărgirea spectrului pedagogiei clasice; convingerea că un copil este o ființă umană la fel ca un

adult; principiul conform căruia procesul educațional ar trebui să ia în considerare individualitatea fiecărui copil în parte; credința că un copil este cel mai în măsură să spună care îi sunt nevoile, aspirațiile și emoțiile, deci are dreptul la propriile opinii, care trebuie luate în calcul de adulți; a oferi unui copil dreptul la respect, ignoranță, eșec, intimitate, la propriile opinii și la proprietate; recunoașterea procesului de dezvoltare a copilului drept o muncă foarte grea [Cf. 3].

Foarte multe dintre referințele lui Korczak au devenit clasice, cităm doar câteva dintre ele, disponibile în traduceri autorizate: ”Un copil înțelege și raționalizează asemenea unui adult – doar că nu beneficiază de același bagaj de experiențe.”; ”Lasă-l să trăiască din plin bucuria dimineții și să privească înaintea cu încredere. Așa vrea copilul să vadă lucrurile. Nu-i pare rău de timpul în care ascultă o poveste, stă de vorbă cu un câine, prinde o minge, privește atent o imagine, caligrafiază o singură literă – făcând toate acestea cu mare plăcere. Dreptatea este de partea copilului.”; ”Nu aștepta copilul tău să fie la fel ca tine sau așa cum îți dorești. Ajută-l să devină el însuși, dar nu copia ta.”

Toți cei prezenți au consimțit asupra actualității pedagogiei lui Korczak și au împărtășit mai multe experiențe de valorificare a ideilor sale în sisteme totalitare, cu atențate vizibile la drepturile copiilor și ale femeilor, precum cele din Iran, Turcia, Nigeria sau Argentina.

Despre interferențele culturale ale evreilor cu polonezii. Vizitând muzeul lui Korczak, mergând pe urmele lui, cu pietate păstrate și renovate de imensa Varșovie, i-am admirat moștenirea, care s-a infiltrat solid în cultura și civilizația poloneză. Cele mai cuprinzătoare valorificări ale tezaurului său spiritual se regăsesc la marele muzeu al evreilor POLIN, o instituție uriașă, la propriu și la figurat, care a fost o mare provocare pentru muzeografi, oamenii de știință, studenții și politicienii după căderea comunismului în anul 1989. Complexul muzeal, construit prin mobilizarea evreilor din toată lumea, cu fonduri colosale, conține sute de expoziții, majoritatea interactive, zeci de săli de conferințe, birouri de cercetare, și demonstrează că cei cinci ani și jumătate de exterminare a evreilor de către Germania nazistă, nu au putut diminua rolul istoriei de mii de ani a acestui popor. În 2016, muzeul POLIN a câștigat titlul european de Muzeul Anului (EMYA 2016). Acesta mai este supranumit Louvre-ul muzeelor evreiești [Cf. 1].

Atunci când abordăm, chiar de manieră superficială, interculturalitatea Poloniei, fără multe discuții, pe primul loc se impune milenara cultură evreiască; în Varșovia, de exemplu, ”în foarte multe locuri din oraș cultura și istoria evreiască rezonază cu cea a orașului. Printre cele mai bune exemple este teatrul evreiesc,

orfelinatele Janusz Korczak și Nożyk Synagogue și pitoreasca stradă Prózna. Paginile tragice de istorie ale Varșoviei sunt comemorate în locuri precum Monumentul Eroilor Ghetoului, Umschlagplatz, la resturile zidului ghetoului de pe strada Sienna și la movila în memoria Organizației de Comemorare a Evreilor. În perioada interbelică, în Varșovia, evreii dețineau numeroase terenuri și proprietăți imobiliare, desfășurau activități în comerțul cu amănuntul, dețineau chiar un anumit monopol în industria prelucrătoare și în domeniul exportului. La acest capitol nu este însă ceva specific doar contextului polonez, în foarte multe țări s-a întâmplat la fel, colegele din Argentina, de pildă, ne-au demonstrat în bază de surse științifice că cei mai mulți evrei în perioada celor 2 războaie mondiale au ajuns în Argentina, doar că criza economică din țară nu le-a permis să pună în valoare de aceeași manieră interferențele culturale cu evreii.

Convingerile religioase ale evreilor erau cuprinse între iudaismul hasidic ortodox și iudaismul liberal. Astăzi, funcționează o singură sinagogă ortodoxă/”de rit vechi”, unde am cunoscut tradiții curioase din practica străvechiului cult mozaic. Scena culturală evreiască a fost deosebit de înfloritoare în Polonia interbelică, fiind editate numeroase publicații și mai mult de o sută de periodice. Scriitori de limba idiș au obținut recunoaștere internațională ca scriitori evrei clasici, mai ales Isaac Bashevis Singer, acesta a câștigat Premiul Nobel pentru Literatură în 1978. Din lista mare de scriitori, poate mai puțin cunoscuți la scară globală, dar care au avut contribuții importante în evoluția literaturii poloneze, l-am remarcat pe Julian Tuwim, tradus la noi în literatura pentru copii. Dintre numeroșii savanți evrei de origine poloneză, l-am reținut pe Ludwik Zamenhof, creatorul limbii esperanto. Astfel, am descoperit de ce o stradă din Varșovia se numește Esperanto. Apropos, am remarcat multiple trăsături ale unui oraș inteligent: în transportul public, la stații, în parcuri, printre zecile de persoane tinere, care stau țintite cu ochii în telefoanele mobile, vei descoperi neapărat și 2-3 persoane din generația a doua cu ochii într-o carte. Apoi, grija pentru curățenia din oraș, pentru întreținerea parcurilor uriașe și lupta de veacuri, investițiile enorme pentru restaurarea patrimoniului distrus cu sălbăcie de purtătorii celor două războaie mondiale. Termenul „genocid” a fost inventat de Rafał Lemkin (1900-1959), un jurist evreo-polonez. Importante centre de cultură iudaică, precum principala bibliotecă iudaică și Institutul de Studii Iudaice au avut sediul la Varșovia, dar și numeroase școli talmudice (Jeszybots), centre religioase și sinagogi au fost adăpostite în clădiri de înaltă calitate arhitecturală. Teatrul idiș, de asemenea, a înflorit; Polonia a avut cincisprezece teatre idiș. În

1923, studenții evrei reprezentau în Polonia 62,9% din studenții la stomatologie, 34% din studenții la medicină, 29,2% din studenții la filozofie, 24,9% din studenții la chimie și 22,1% din studenții la drept (26% în 1929), de la toate universitățile poloneze. S-a speculat că un număr atât de disproportionat a fost cauza probabilă a unei reacții adverse a populației poloneze [Apud Wikipedia].

Instituții și nume poloneze celebre, cu impact educațional și cultural de veacuri. Dintre numeroasele biblioteci publice ale Varșoviei, am rămas foarte impresionată de Biblioteca Universitară – fondată în 1816, care deține milioane de cărți și documente. Este memorabil designul clădirii, autori M. Budzyński și Z. Badowski, și cel al grădinii adiacente, autoare I. Bajerska, aceasta din urmă fiind una dintre cele mai mari și mai frumoase grădini de acoperiș din Europa, cu o suprafață de 10.000 m² și cu plante ce acoperă 5.111 m². Forfota din sălile bibliotecii, miile de cititori m-au făcut invidioasă, când m-am gândit la sălile noastre de lectură aproape pustii, atât din bibliotecile universitare, cât și din cele publice.

Compozitorul F. Chopin (1810-1849) este o emblemă a Poloniei, simți acest lucru imediat ce intri în aeroportul internațional din Varșovia, care îi poartă numele, iar în capitală foarte multe locuri au legătură cu opera celebrului pianist. Inima compozitorului se află înhumată în interiorul Bisericii Sfânta Cruce din Varșovia. Zilnic, în centrul orașului vechi îi poți asculta muzica, iar din luna mai până în septembrie, lângă statuia lui Chopin din parcul regal Baths, se dau concerte de pian, cu intrare liberă. Asistând la unul din aceste concerte, am rămas plăcut surprinsă de calitatea interpretărilor și de publicul numeros, alcătuit din polonezi, dar și din numeroși turiști străini, care îi ascultau muzica într-o liniște profundă. Interculturalitatea polonezo-franceză a cunoscut o simbioză genială în ascensiunea artistică a lui Chopin, în care pianul devine regele muzicii, inclusiv prin accentele noi interpretative, prin genurile introduse inspirate din folclorul slav (mazurka, poloneza, balada etc.), altele deja existente, care, prin compozițiile compozitorului, au ajuns pe culmi artistice de neimaginat (sonata, preludiul, nocturna). Institutul Frederic Chopin și Muzeul ce îi poartă numele, ca parte a acestuia, le valorifică și le popularizează în continuare, generațiile tinere profitând plenar de întreg tezaurul lăsat de el și păstrat cu mare grijă, de numeroasele studii inspirate de muzica sa, admirată pe toate meridianele lumii.

În Varșovia se află cele mai bune instituții de învățământ superior din Polonia, circa o treime din populația capitalei fiind studenți, iar în capitală sunt 4 universități, paralel cu alte 62 de școli de învățământ superior, am remarcat, bineînțeles că doar în Universitatea publică

de tip clasic, cea mai mare din țară și cea care poartă numele Elenei Grzegorzewska sunt facultăți cu profil pedagogic, într-o țară cu o populație de zece ori mai mare ca a noastră... Deși în ultimul timp a crescut mult numărul universităților private, marea majoritate din cele publice și-au păstrat o bună reputație.

Ca studiu de caz absolut deosebit, frecvent abordat în școala poloneză, îl prezentăm pe cel legat de faimoasa Maria Skłodowska-Curie, savantă poloneză stabilită în Franța, singura care a primit două premii Nobel în două domenii științifice diferite (fizică și chimie). A introdus în fizică termenul de *radioactivitate*, fiind recunoscută pentru cercetările sale în domeniul elementelor radioactive, al radioactivității naturale și al aplicațiilor acestora în medicină. A fost soția unui laureat al Premiului Nobel, fizicianul Pierre Curie, și mama unei laureate a Premiului Nobel, Irène Joliot-Curie. Cu excepția fiicei Ève Curie (scriitoare), toți descendenții săi vor urma cariere științifice. Publicația Time a considerat-o una dintre cele mai influente savante ale secolului al XX-lea (Cf. Wikipedia).

La Centrul de Știință *Copernicus* [5], copiii, împreună cu părinții și profesorii, sunt implicați în aventuri deosebite ale cunoașterii științifice, vizitând cele peste 450 de expoziții. Ceea ce îl deosebește de alte instituții asemănătoare este faptul că echipe mari de oameni de știință din diverse domenii, alături de psihologi, cercetează procesul de investigație de către copii și adulți și elaborează diverse studii. Motoul care însoțește miile de copii care vin zilnic aici și au abonamente de durată este sfatul lui A. Einstein, de valoare educațională deosebită: ”Important este să nu încetăm să punem întrebări. Curiozitatea are propriul motiv de a exista”.

Vizite în școlile din Varșovia. Școlile cărora le-am pășit pragul ne-au revelat realități interesante despre sistemul educațional polonez contemporan. Școala Montessori, bunăoară, păstrează tiparul original al patronului spiritual al instituției, adaptat la contextul țării, dar inspirându-se mult și din alte pedagogii. De exemplu, accentul mare pus pe activitatea individuală a copilului, preluat de la americani: din cele 6 lecții săptămânale de limbă poloneză – 3 sunt de lucru cu profesorul împreună cu întreaga clasă, iar 3 sunt individuale, de lucru sub supravegherea acestuia. Or, toate evaluările și performanțele spre care tinde elevul vor fi realizate în viață de unul singur, în mare parte, de aceea este important să fie obișnuit cu aceasta chiar din clasa întâi, demonstrând responsabilitate pentru proces și rezultatul obținut. M-am gândit la unii dascăli de ai noștri, care nu au răbdare să îi dea copilului măcar 10 minute la fiecare lecție să lucreze de sine stătător. Din misiunea instituției, am extras un aspect care poate prezenta interes și pentru cultura organizațională a școlilor de la noi: ”Valoarea superioară pentru instituția noastră sunt copiii și edu-

cația lor, conform canonului M. Montessori, așa încât să le putem oferi fericire, să le dezvoltăm încrederea în sine, creativitatea și curiozitatea în descoperirea lumii, toleranța și deschiderea, luarea responsabilă a deciziilor și alegerea conștientă, aprecierea sânguinței și a gândirii ordonate” [6]. Am apreciat și importanța acordată colaborării cu părinții, profesorii fiind instruiți în mod particular să le ofere ajutor acestora. În fiecare clasă, pe perețele din față, alături de crucifix, se află stema și drapelul țării, iar copiii, ținându-se de mâini, în cerc, spun rugăciunea de dimineață. Echipa de profesori este preocupată de problema de a face tot posibilul ca școala să devină mai bună, inclusiv prin apropierea atmosferei de aici de cea din familie, canapelele de pe coridoare și din sălile de clasă, covorașele din fiecare clasă, spațiile foarte colorate și diverse contribuie la sporirea atractivității școlii. Multe obiecte de acasă, care sunt deseori nefolosite, profesorul le aduce în clasă și ele devin nu doar decor, ci și materiale didactice, începând cu diverse piese de veselă, în care se depozitează fișe, colecții de materiale, și terminând cu vase de flori, acvarii etc. Aici și în celelalte școli, la fiecare etaj, am remarcat câte o sală de clasă frumos amenajată pentru odihna și recreerea copiilor. Am întrebat în mod special dacă profesorii fac plan individual pentru fiecare copil cu CES, în fiecare clasă erau cate 2-3 – mi s-a răspuns categoric că nu fac, doar îi ajută în mod particular la lecții, în școală fiind specialiști (logopezi, kinetoterapeuți, psihologi), care au anumite activități/ore doar cu ei. Cadrele didactice tinere, destul de numeroase în toate școlile vizitate, ne-au răspuns că sunt motivate de salariul mai mare să muncească în aceste instituții, dar și de numărul mic de copii în clasă, inclusiv de condițiile foarte bune de muncă și de atmosfera prietenoasă.

Școala evreiască din Varșovia [7] face parte din rețeaua europeană a profesorilor și elevilor din școlile evreiești, cunoscuți fiind cu școlile evreiești de la noi. Impresionează aici nu doar grija mare pentru copii (evrei și polonezi deopotrivă), dar și pentru profesori, numiți ”supereroii noștri”, care ajută să crească generații tinere de copii educați, inspirați din cultura milenară evreiască. Am asistat la sărbătoarea comună a profesorilor și copiilor care anticipează Sabatul și am cunoscut cum se citește și se comentează un fragment din Tora/manualul de pedagogie iudaică: se spune rugăciunea împreună, se cântă și se servește o masă festivă. A fost de data aceasta o rugăciune specială pentru pace, explicându-se contextul Varșoviei care a fost distrusă aproape complet în anii negri ai istorie, când milioane de evrei au fost uciși sau au suferit.

Instituția publică vizitată, STO MA Bemovie [8], o școală generală de sector (cl. V-IX), de la periferia capitalei, ne-a surprins prin dotarea tehnică și, în general, materială foarte bună. În fiecare clasă este

proiector, laptop (pe masa profesorului) și tablă interactivă funcțională. Catalogul electronic a devenit un lucru obișnuit de mai mulți ani. Am asistat la 3 lecții – de limbă poloneză, de limbă engleză și de limbă germană, urmărind interacțiunea prietenoasă a profesorului cu elevii, în baza manualului digital, prin care se proiecta fiecare pagină și elevii lucrau cu interes. Profesoara de germană a lucrat cu telefoanele mobile și elevii au produs material didactic digital original. Nu pot să afirm că performanțele copiilor din clasele V-VII – pe care i-am observat – erau foarte mari sau că la lecție s-au utilizat mai multe metode interactive, dar colaborarea deschisă cu profesorul le stimula încrederea și dorința de participare la ore. Curățenia din școală le permitea copiilor să stea la recreații pe podea și să aștepte profesorul, pentru a intra acompaniat de el în sala de clasă după sunet, și acesta din urmă foarte diferit, alcătuit din fragmente de melodii celebre.

Secvențe analitice de la Congresul Asociației Pedagogilor din Polonia. Participarea la Congresul Asociației Pedagogilor Polonezi a fost un avantaj sensibil pentru noi, de care am profitat prin învățarea experiențială, însoțită de observările ghidate. La sesiunea plenară am ascultat două discursuri, unul prezentat de prof. B. Sliwerski de la Universitatea din Lodz [9] – *Despre maturitatea și pasiunea tinerilor cercetători*, iar a doua prezentare a fost propusă on-line și realizată de prof. I. Gogolin, de la Universitatea din Hamburg, Germania [10] – *Ce înseamnă a publica la nivel internațional*. Insistăm în continuare asupra câtorva puncte-cheie din discursul științific al profesorului polonez, care a argumentat în mod original de ce pasiunea pentru cercetare și pentru a descoperi adevărul științific este o condiție importantă de ascensiune a tânărului cercetător, dar și de menținere în domeniu. Exemplele interesante din cariera sa științifică au scos în evidență și necesitatea relaționării cu alți cercetători, dar și cu practica. Au fost descrise două strategii de activitate și evoluție a tinerilor cercetători, fiind însoțite de ilustrații practice: I) *socratică*, bazată pe întrebările: *De ce îmi trebuie mie și celorlalți să fac asta? Pentru ce/pentru cine fac cercetarea?*; II) *prometeică*, bazată pe rezolvarea de probleme, prin luptă, sacrificiu și efort, deseori foarte mare, care te poate depăși în condiții comune. S-a motivat, de asemenea, de ce pedagogul umanist este idealul său, adică acel Om care optează pentru respectarea drepturilor și demnității copiilor și ale profesorilor din fiecare școală. Deoarece științele sociale sunt ușor vulnerabile față de diverse ideologii, tinerii cercetători și toți ceilalți au fost îndemnați să se ferească de ideologii denigratoare, periculoase, de declarații goale, nefondate, de limbajul de lemn so-

fisticat și neclar cititorului pentru care scriu. Deseori, teoria pedagogică nu este suficientă pentru a produce schimbări sociale, dar mai multe cercetări de analiză a documentelor educaționale, a literaturii științifice, de promovare a bunelor practici pot contribui în mod sensibil la aceasta. Dorința savantului exprimată în final, la acest forum, a fost cea de a contribui cu eforturi conjugate la fortificarea potențialului tinerilor cercetători prin încurajarea gândirii critice, a dialogului și a parteneriatului dintre diferite generații de cercetători.

Profesorul de la Universitatea din Hamburg a insistat asupra unor obstacole și capcane în publicarea articolelor științifice la nivel internațional, a evidențiat importanța indicatorilor de calitate, în condițiile în care comunicarea științifică devine tot mai extinsă și mecanismul de control al calității cunoștințelor propuse se confruntă nu doar cu impedimente economice. În științele sociale, a apărut o nouă teorie – *new public management*, care se ocupă de promovarea indicatorilor de calitate ale studiilor publicate, elaborați într-un proiect internațional amplu în anii 2008-2011 [11], care a vizat și educarea competenței antreprenoriale la cercetători, deoarece publicațiile cotate reclamă fonduri semnificative. Valorile-cheie ale libertății academice – libertatea, adevărul, progresul, binele comun – rămân valabile, aceleași enunțate încă de Einstein. În industria internațională a publicării sunt reviste foarte diferite ca statut și conținut, evaluate după diferite criterii, cel mai cunoscut fiind *The Journal Impact Factor (JIF)*. Cu privire la limbile în care apar publicațiile internaționale, situația este complet dezechilibrată: marea majoritate fiind în engleză și cu mult mai puține în franceză, germană sau rusă. Extinderea practicilor de publicare impune și relaționarea publicațiilor naționale cu cele internaționale. Am fost atenționați asupra revistelor cu statut dubios, care promovează și pseudovalorile științifice (fake science), unele mai mari fiind din Turcia sau India. Promovarea integrității în procesul de cercetare și de publicare, bazată pe etica academică și pe respectarea indicatorilor de calitate [12], sunt de un real folos și urmează a fi reiterată în mod insistent în mediile academice.

Prezentările pe secțiuni au fost coordonate de personalități notorii, care, după ce au ascultat toți participanții, doritorii și întrebările din partea audienței a oferit propriile comentarii, sugestii la fiecare comunicare. Noi am prezentat introducerea în cercetarea *Educația multilingvă în Moldova: aspecte controversate*, care va fi publicată curând, comentariul expertului s-a axat pe importanța contribuției ONG-urilor în dezvoltarea educației, iar exemplul C.E. PRO DIDACTICA a fost apreciat ca unul valoros. Prof.

C. Galvin, de la Colegiul Universității Dublin [13], moderatorul secțiunii noastre, a facilitat după-amiază atelierul *A face o cercetare educațională*, valorificând expunerile din secțiuni și experiența participanților. Motoul discursului a fost unul poetic: ”Pentru mine, fiecare proiect de cercetare este o călătorie mentală de aur” (S. Delamont) și a intrigat publicul printr-un PPT clasic, foarte colorat și divers structurat, cu privire la designul cercetării calitative și a metodologiei aferente. De asemenea, din start s-a pus accentul pe necesitatea dezbaterilor publice asupra rezultatelor cercetării, or, susținea profesorul, nu are sens să faci o cercetare, dacă nu o împărtășești și dezbați cu alți cercetători și beneficiari ai ei. Aici m-am gândit la părerea unui coleg din primii mei ani de cercetare, care îmi zicea să nu depun supraefort în a scrie că la noi ”oricum, nimeni nu citește”? Bine cunoscutul clip promoțional *Cirque de soleil* al trupei italiene *ALEGRIA* [14] a servit ca ilustrație pentru efortul uriaș necesar într-o cercetare, pregătirea foarte bună și pasiunea, iar ulterior – mesajul foarte clar transmis, comunicare explicită a rezultatelor, care, în ultimă instanță, înseamnă artă. O cercetare calitativă este *cu, despre și pentru* oameni, deși astăzi ne aflăm cu toții sub tirania tehnologiei. Metodologia corectă este un garant al cercetării reușite, iar poziționarea autorului poate fi pozitivă sau negativă, pozitivul predomină, fiind direcționat de onestitate, sinceritate și încredere. Referințele teoretice într-o cercetare sunt ca niște lentile, care deschid ochii cititorului către noile cunoștințe. O cercetare calitativă nu are nevoie de ipoteze, se bazează pe întrebări, iar pentru o înțelegere mai bună, acestea trebuie să fie tridimensionale, cu

privire la oameni, context și sistem. Încheierea a fost una comică, făcându-se referință la faptul că mulți încep cercetarea și mai puțini ajung la final, așa cum iepurașul luptă pentru viață prin fugă, și doctorandul poate fi salvat doar prin efectuarea cercetării la timp, altfel, pe bună dreptate, o cercetare științifică substanțială nu mai are capăt, dar, totuși, îi punem punct la un anumit nivel.

CONCLUZII

În încheiere, apreciem în mod deosebit impactul evenimentelor analizate asupra participanților și ne exprimăm convingerea cu privire la valorificarea multidimensională a lecțiilor însușite prin cercetările ulterioare efectuate de aceștia și prin cunoștințele create și diseminate la nivel național și internațional. Or, așa cum moștenirea spirituală a lui J. Korczak este actuală și la mai bine de 80 de ani, în această epocă accelerată, și cercetările în domeniul științelor realizate în numele copilului, pentru o școală mai bună, trebuie să prolifereze și să servească umanitatea o perioadă cât mai îndelungată. Or, respectul pentru copil, în viziunea bătrânului doctor, însemna ”respect pentru puțina cunoaștere de sine, respect pentru munca de acumulare a cunoștințelor, respect pentru eșecuri și lacrimi, respect pentru proprietățile și bugetul său, respect pentru secretele sale și pentru dilemele cu care se confruntă în munca grea de creștere, respect pentru ora curentă, pentru ziua de astăzi a copilului...” [2, p. 37]. Discursul nostru din studiul dat este unul liberal, care comportă deschideri spre varii perspective și tratări, dar care respectă dedicarea, pe de o parte, rigoarea și etica științifică, pe de altă parte.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Kirshenblatt-Gimblett B. (editor). POLIN 1000-year History of Polish Jews. A guide. Warsaw, 2018.
2. Korczak J. A child right to respect. The Republic of Poland Ombudsman for children. Warsaw, 2017. 48 p.
3. https://ro.wikipedia.org/wiki/Janusz_Korczak
4. <http://www.aps.edu.pl/unesco-chair/unesco-janusz-korczak-chair-international-summer-schools/>
5. <http://www.kopernik.org.pl/en/>
6. <http://elementaryschool.wmf.edu.pl/en/>
7. <http://cjn.centropa.org/Lauder-Morasha-School>
8. <http://stonabemowie.edu.pl/>
9. <https://iso.uni.lodz.pl/>
10. <https://www.uni-hamburg.de/en/lp-forschende.html>
11. <https://vimeo.com/151882443>
12. <https://www.thinkchecksubmit.org>
13. <https://www.ucd.ie/>
14. <https://www.youtube.com/watch?v=68483tVx0eA>